

Kortfattet
tydsk Sproglære
for Danske

4

ved

M. Meyer,

Cand. philosophie.

(En Bearbeidelse af Heyse's Leitfaden).

Kjøbenhavn.

Trykt paa Bog- og Papirhandler C. Steens Forlag,
i S. Trier's Officin.

1836.

Vort Bogvæsens erkjendte Savn paa en kortfattet, fjernesfuld tydsk Sproglære bragte mig for nogle Aar siden til at udarbeide en saadan til privat Brug ved min Underviisning i det Tydsk; til hvilken Ende jeg bearbeidede Seyses vakkre lille Leitfaden efter Mordersmaalers og den danske Skoles Tarv og forsøgede den med nogle Regler og smaa Tilsætninger, hvilke deels en Jævnsførelse med Sjorts tydsk Grammatik, deels min egen Methode ved Underviisning i Tydsk og Dansk frembød.

Det er dette lille Arbeide, som jeg, efterat have prøvet det ved nogle Aars daglige Underviisning med Elever af forskjellig Alder og Bestemmelse, i de følgende Bladé vover at fremlægge offentlig, i det Saab, at min lille Bog maatte befindes brugbar, og saaledes fremtidig stifte Gavn i en større Kreds.

3. Mai 1836.

Forfatteren.

Om Artiklen.

Den bestemte Artikel:

Singulæris.			Pluralis.	
	Mæskulin.	Føeminin.	Neutrum.	Talle Rjøn.

Nom.	der	die	das	die
Gen.	des	der	des	der
Dat.	dem	der	dem	den
Acc.	den	die	das	die

Den ubestemte Artikel:

Mæskulin.			Føeminin.	Neutrum.

Nom.	ein	eine	ein
Gen.	eines	einer	eines
Dat.	einem	einer	einent
Acc.	einen	eine	ein

1. Artikelne sættes i Almindelighed ikke foran Persons, Steders ic. Egennavne. Men naar Persons Egennavne bruges som Appellativer, saa kan saavel den bestemte som den ubestemte Artikel staae foran dem, som: er ist der eller ein Cicero unserer Zeit, han er vor Tids Cicero (d. e. en Taler som denne). Desuden sættes ogsaa den bestemte Artikel foran Proprier:

a) Naar man nævner dem med en vis Fortrolig-

hed eller Ringeagt, som: der Ludwig ist viel folgsamer, als der Fris, Ludwig er langt mere hydig, end Fris.

b) Maør man nævner Navnet paa en Forfatter istedetsfor at nævne hans Skrifter, som: er hat sich den Schiller, den Klopstock angeschafft, han har anskaffet sig Schillers, Klopstocks Værker.

2. Begge Artikler udtales *tonløse*, og adstille sig derved fra det ellers ligelhædende Pronomen og Talord, som: es war der (ein) Mann und nicht die (eine) Frau, det var Manden og ikke Konen; men derimod: es war der Mann und die Frau, welche dich gestern sprechen wollten, det var den Mand og den Kone (ingen Andre), som vilde tale med dig igaard; ich sah nur einen Mann und eine Frau, jeg saae kum een Mand og een Kone (ei flere).

3. Maør flere Substantiver af samme Kjen og samme Talform følge efter hinanden, saa behøver Artiklen kun at sættes foran det første Substantiv, som: der Löwe, Tiger, Bär und Wolf sind reisende Thiere, Löven, Tigren, Bjørnen og Ulven ere glubende Dyr. Men ere Substantiverne ulige i Kjen eller Talform, saa maa Artiklen gientages ved hvert især, som: der Bruder und die Mutter, Broderen og Moderen; die Mutter und die Schwestern, Moderen og Søstrene.

Om Substantiverne.

Om Kjønnet:

Substantivernes Kjen er tredobbelst, nemlig: Maskulinum, Foemininum og Neutrumb eller Hankjøn, Hunkjøn og Intetkjøn. Kjønnet kan deels kendes af Ordets Beemerkelse, deels af dets Endelse, og tilkendegives ved Artiklen.

Dog stemmer det grammatiskste Kjen ikke altid overens med det naturlige Kjen, som: das Weib, Kvinde, das Mädchen, Pigen, das Söhnchen, Sennelil.

1. Maskulina ere:

a) Alle aandelige Væsners Navne; alle Substantiver, der betegne en mandlig Person; alle Hundrys Navne; Navnene paa Bindene, Beirliget, Verdenshjørnerne, Mars-tiderne, Maanederne, Dagene og Mynterne, som: der Gott, Gud, der Engel, Englen, der Mann, Manden, der Soldat, Soldaten, der Stier, Tyren, der Ostwind, Ostewind, der Sturm, Stormen, der Nord, Norden, der Herbst, Efteraaret, der April, der Sonntag, der Thaler.

Undtagelser ere: das Gespenst, Spiegelset; die Mannsperson, Mandsperson, og alle Formindskels-sord paa chen oglein som ere Neutra, som: das Söhnchen, Sennelil; das Gewitter, Tordenveir.

b) De fleste Substantiver, som endes paa en; de fleste afledede Substantiver, der ere dannede af Infinitiver ved at bortlæste Endelsen e n eller n eller Endelsen iren; endelig Substantiver som endes paa ing, ling og all, som: der Garten, Haven, der Beweis, Beviset, der Mangel, Mangelen, der Triumph, Triumph, der Håring, Silben, der Liebling, Undlingen, der Stall, Stalden.

Undtagelser ere: Neutra ere paa en: das Almosen, Almisse, das Becken, Baekken, das Gewissen, Samvittighed, das Gebrechen, Legemsfeil, das Kissen, Puden, das Laken, Kledet, das Wappen, Vaabenet, das Wesen, Væsen, das Zeichen, Tegn; fremdeles alle Infinitiver, naar de usforandrede bruges som Substantiver, som: das Schreiben, Skrivning, das Lesen, Læsning.

c) Maskulina ere ogsaa de fleste Substantiver, som endes paa ch, sch, s og z, som: der Dolch, Dolken, der Fisch, Bordet, der Fuß, Foden, der Stolz, Stoltzed.

2. Foeminina ere:

a) Alle Substantiver, som betegne en kvindelig Person; alle Hundrys Navne; Trestrugters Navne; Floders og Taltegnenes Navne, som: die Jungfer, Domfrau, die

Kuh, Koen, die Kirsche, Kirsboer, die Wolga, die Gins.
Ligeledes die Zahl, die Nummer, die Ziffer.

Undtagelser ere: das Frauenzimmer, Fruentimmer, das Weib, Wunde; der Apsel, Aplet; der Rhein, Rhinen.

b) Substantiver, som endes paa e, ie, ei, heit, keit, schaft, ung, ath, inn og ur, som: die Blume, Blomsten, die Poesie, Poeten, die Arznei, Arzneimittel, die Freiheit, Frihed, die Gerechtigkeit, Retfærdighed, die Gesellschaft, Selskab, die Hoffnung, Haabet, die Heimat, Hjemmet, die Freundinn, Veninde, die Schnur, Snoren. Ogsaa die Uhr, Uhret.

Undtagelser ere: das Auge, Diet, das Ende, Enden, das Erbe, Arven; der Käse, Ost, og nogle Dyrenavne som endes paa e, som: der Löwe, Löven, der Uffe, Uben, der Hase, Haren; das Knie, Knætet, das Genie, Geniet; der Schaft, Skafet, das Petschaft, Signet.

3. Neutra ere:

a) Navnene paa Metaller, Verdensdele, Lande, Uver og Øer; ligeledes Collectiver med Forstavelsen Ge, som: das Gold, Guld, das Asten, das Spanien, das Paris, das Sicilien, das Geheul, Hylen, das Gebäude, Bygning.

Undtagelser ere: der Stahl, Staal, der Tambak, der Zink, der Kobalt, die Platina; die Pfalz, die Schweiz, die Mark, die Lausig, die Türkei, die Krim; de fleste Appellativ er og Abstracta med Forstavelsen Ge ere deels Maskulina, deels Kvæminina.

b) Alle andre Ord, naar de, uden at være Substantiver, dog bruges som spadanne, som: das Ich, det Jeg, das Aber, det Men; ogsaa Bogstavernes Navne som: das D.

c) Alle Substantiver, der endes paa chen,lein, thum, sal og sel; alle af Talord afledede Substantiver paa tel; ogsaa endel Substantiver paa niß, som: das Mädchen, Pigen, das Fräulein, Frøkenen, das Alter-

thum, Alderdommen, das Schicksal, Skjebnen, das Råthsel, Gaaden, das Drittel, en Trediedeel, das Geheimnis, Hemmelighed.

Undtagelser ere: der Irrhum, Wilsfærelse, der Reichthum, Rigdom, der Beweisthum, Bevüsgrund, der Wachthum, Vært; der Pinsel, Pensel, der Støpsel, en Prop; endel Substantiver, som endes paa niß, ere Kvæminina.

4. Nogle Substantiver have en dobbelt Form; men ere af samme Kjen og samme Betydning i begge Former, som: der Fels og Felsen, Klippen; der Schrek og Schreten, Skräf.

5. Nogle Substantiver have forskellig Form og derefter forskelligt Kjen, men dog eens Betydning i begge Former, som: der Kolben og die Kolbe, Kollen; der Backen og die Backe, Kinden.

6. Nogle Substantiver have kun een Form, men med forskelligt Kjen, og derefter ogsaa forskellig Betydning, som: der Thor, Daaren, das Thor, Porten.

7. I sammensatte Substantiver retter Kjennet sig efter det sidste Ord i Sammensætningen, som: der Kirchhof, Kirkegaarden, die Hofkirche, Hofkirken.

Undtagelser ere: die Unmuth, Unde, Demuth, Undmughed, Grobmuth, Heimodighed, Langmuth, Langmodighed, Sanftmuth, Mildhed, Schwermuth, Lungsmidighed, Nemuth, Nemod; fremdeles: die Antwort, Svar; der Abschau, Usky; der Verhaft, Fangsling; ogsaa Uvers Navne, som: das feste Straßburg; det faste Straßborg.

Om Tallet.

8. Substantiverne have ofte Omlyd i Pluralis, det vil sige: a, o og u forandres til å, ø og ü, som: der Vater, die Väter; die Tochter, die Töchter; die Mutter, die Mütter.

Ord, som i Singularis skrives med en dobbelt Vo-

cal, have i saa tilfælde kun en enkelt Vocal i Pluralis, som: der Saal, die Säle.

I den sammensatte Vocal au faaer kun a Omlyd, som: der Baum, die Bäume.

9. Nogle Substantiver have ingen Singularis, som: die Ostern, Paaske, die Pfingsten, vindse, die Aeltern, Forældre.

10. Nogle Substantiver have forskellige Pluralis-endelser, deels med deels uden forandret Betydning, som: der Ort, Sted, die Orte, Steder, die Orter, Stader; der Bösewicht, et flet Menneske, die Bösewichte og Bösewichter, flette Mennesker.

11. Nogle Substantiver have en anden Betydning i Pluralis, end i Singularis, som: der Handel, Handel; die Händel, Klammeri; der Schlaf, Sovn, die Schläfe, Tindinger.

12. Af de med Mann sammensatte Ord foran-
dre nogle dette Mann i Pluralis til Leute, naar nem-
lig Mann danner en Sammensætning, der ei betegner en
Embedsstilling, som: der Edelmann, Herremand, die
Edelleute, Herremænd; der Landsmann, Landsmand, die
Landsleute, Landsmænd. Men, naar Mann danner en
Sammensætning, der betegner en Embedsstilling, saa bli-
ver det i Pluralis til Männer, som: der Staatsmann,
Statsmand, die Staatsmänner, Statsmænd; der Amtmann
Amtmand, die Amtmänner, Amtmænd. Hofmann hedder
i Pluralis Hofmänner, Hofmænd; men ogsaa Hofleute,
Hoffolk. Chemann, Egtemand, kan i Pluralis hedde Che-
männer, Egtemænd; men ogsaa Cheleute, Egtesfolk
(Mand og Kone).

Om Declinationen.

13. Genitiv Singularis erholder ved alle tydste Substantiver (undtagen Foeminina) enten 1) Endelsen es eller s, eller 2) Endelsen en eller n.

14. De Substantiver, som i Genitiv Singularis faae Endelsen es eller s, gaae efter den første De-
clination.

Faaer Genitiv Endelsen es, saa faaer Dativ En-
delsen e; faaer Genitiv Endelsen s, saa bliver Dativ usor-
andret som Nominativ. Accusativ ligner altid Nomi-
nativ:

Nominativ Pluralis faaer enten 1) Endelsen en
eller n, eller 2) er, eller 3) e, eller 4) Nominativ Plu-
ralis ligner ganske Nominativ Singularis.

I Pluralis ligne Nominativ, Genitiv og Accusativ
hinanden; Dativ dannes ved at støje et n til Nominativ,
dersom denne ei allerede endes paa n.

15. Alle Foeminina blive i Singularis aldeles usor-
andrede. I Pluralis faae de enten Endelsen 1) en eller
n, eller 2) e; og de to Ord Mutter, Møder, og Tochter,
Datter, alene beholde Nominativ Pluralis usorandret
som Nominativ Singularis, og hedde: die Mütter og
die Töchter.

16. De Substantiver, som i Genitiv Singularis
faae Endelsen en eller n, gaae efter den anden De-
clination, og beholde denne Endelse en eller n igjen-
nem alle Casus, saavel i Singularis som i Pluralis.

Tabel for Endelserne.

Første Declination.

Singularis.

Nom.

Gen. es, s

Dat. e, ligesom Nom.

Acc. ligesom Nom.

Anden Declination.

Singularis.

Nom.

Gen. en, n

Dat. en, n

Acc. en, n

Pluralis.

Pluralis.

1 2 3 4

Nom. en, n er e lig Nom. Sing.

Gen. en, n er e lig Nom. Sing.

Dat. en, n ern en n

Acc. en, n er e lig Nom. Sing.

Nom. en, n

Gen. en, n

Dat. en, n

Acc. en, n

17. Sammensatte Substantivers Declination retter
sig efter det sidste Ord af Sammensætningen, som: der

Stammvater, Stammesfader, Gen. des Stammvaters; die Stammutter, Stammemoder, Gen. der Stammutter.

Første Declination.

Singularis.

1 2 3 4

Nom. das Auge, das Schloß, der Tag, das Mädchen	Vier	Slotter	Dagen	Pigen
Gen. des Auges, des Schlosses, des Tages, des Mädchens				
Dat. dem Auge, dem Schlosse, dem Tage, dem Mädchen				
Acc. das Auge, das Schloß, den Tag, das Mädchen				

Pluralis.

Nom. die Augen, die Schlösser, die Tage, die Mädchen				
Gen. der Augen, der Schlösser, der Tage, der Mädchen				
Dat. den Augen, den Schlössern, den Tagen, den Mädchen				
Acc. die Augen, die Schlösser, die Tage, die Mädchen				

18. Til Nr. 1 af denne Declination med en eller n i Pluralis, og som altid er uden Omlyd, høre kun saa Maskulina og Neutra, især alle de der endes paa e og ikke ere Øyrenarne. Fremdeles høre herhid, dog kun i Pluralis, de fleste Foeminina og især de som endes paa e, ie, ei, heit, feit, schaft, ung, ath, inn, el og er. Ogsaa nogle fremmede Ord, som: das Insect, das Statut; og især Maskulina som endes paa o r, som: der Doctor, der Pastor.

19. Til Nr. 2 af denne Declination med er i Pluralis, og som altid er med Omlyd, høre kun Maskulina og Neutra og især Genstavelsesord, som: der Mann, Manden, die Männer; der Wald, Skoven, die Wälder; der Wurm, Ormen, die Würmer. Herben høre alle Ord som endes paa th um. Ogsaa nogle saa fremmede Ord som: das Regiment, die Regimenter; das Hospital, die Hospitäler.

20. Til Nr. 3 af denne Declination med e i Pluralis høre Ord af alle Kjen. Omlyd høre alle Foeminina-

af Maskul. kun en ringe Deel, af Neutra kun følgende: das Boot, Baaden, die Böte; das Chor, die Chöre; das Fløs, Sommerflaaden, die Flösse; das Rohr, Rører, die Röhre. Herben høre de fleste Foem., der ei have een af de under Nr. 1 anførte Endelser, saaledes især alle de der endes paa n i b; ogsaa alle Neutra paa n i s og sal. Ogsaa nogle fremmede Ord, som: der Abt, Abbed, die Abte; das Concert, die Concerte.

21. Til Nr. 4 af denne Declination med Nominativ Pluralis ligesom Nominativ Singularis høre, foruden de to Foemin. Mutter og Tochter, kun Maskul., og Neut., især de som endes paa el, en og er, og disse ere deels med, deels uden Omlyd. Egeledes høre herhen der Käse, Ost, og Neut. som endes paa e med Genstavelsen Ge, og Diminutiva paa ch en oglein.

22. Ordet Herz, Sindelag, passer i Sing. til ingen af disse former; men hedder i Gen. des Herzens, i Dat. dem Herzen, i Acc. das Herz; i Plur. hedder det die Herzen.

23. Nogle Substantiver saae i Gen. ns til, i Dat. og Acc. n til; i Plur. saae de n til. Disse ere: der Buchstabe, Bogstav, der Friede, Fred, der Funke, Gnist, der Fußstapfe, Hodspor, der Gedanke, Tanfen, der Glaube, Troen, der Hause, Hoben, der Name, Navnet, der Same, Fræt, der Schränke, Skranken, der Wille, Willie. Altfaa: der Funke, des Funkens, dem og den Funken, die Funken.

Anden Declination.

Singularis.

Nom.	der Mensch,	Löwe,	Candidat
Gen.	Menneste	Love	Candidat
Des Menschen,	Löwen,	Candidaten	
Dat.	dem Menschen,	Löwen,	Candidaten
Acc.	den Menschen,	Löwen,	Candidaten

Pluralis.

Nom.	die Menschen,	Löwen,	Candidaten
Gen.	der Menschen,	Löwen,	Candidaten

Dat. den Menschen, Löwen, Candidaten
Acc. die Menschen, Löwen, Candidaten

24 Denne Declination indeholder lutter Maskulina.
Saadan ere: alle Ørenavne som endes paa e; nogle Genstavesord, som betegne mandlige Personer, eller som ere Ørenavne, som: der Fürst, Fyrsten, des Fürsten; der Thor, Daaren, des Thoren; der Bär, Bjørnen, des Bären. Herhen høre ogsaa Folkenavne som endes paa e, og mange fremmede Ord, som: der Advocat, des Advocaten, der Planet, des Planeten.

Intet Ord af denne Declination faaer Omlyd.

25. Om Endelsen skal vere et n eller n, beroer paa Nom. Sing. Endes denne paa e eller r, saa faae de ørige Casus fun et n til, som: der Knabe, Drengen, des Knaben; der Bauer, Bonden, des Bauern.

Propriets Declination.

26. I Genitiv tage de fleste Propriet et s til sig, som: Ludwig, Ludwigs, Cicero, Ciceros. De, som endes paa s i Nom., blive uforandrede i Gen., som: Augustus Regierung. I Dat. og Acc. funne de endes paa n eller ogsaa blive uforandrede, som: Göthen, Dianen. Intet Proprium faaer Omlyd.

27. Maar et Appellativ, uden Artikel foran sig, staaer foran Propriet, saa declineres fun Propriet, som: Kaiser Joseph's Leben, Kaiser Josephs Liv.

Staaer derimod Artiklen eller et andet Ord, der declineres som Artiklen, foran Appellativet, saa declineres fun Appellativet, som: das Leben des Königs Friedrich, Kong Fredriks Liv.

Om Substantivernes Styrelse.

28. Maar twende Substantiver staae til sammen i Tydsken, hvorf det ene skal staae i Gen., saa settes almindeligst Genitivet sidst, og det andet Substantiv faaer den bestemte Artikel foran sig, som: die Höhe des Bau-

mes, Treets Höhe. Undertiden settes, ligesom i Dan-
sken, Genitivet sidst, som: Gottes Gnade ist groß, Guds
Naade er stor.

29. Maar to eller flere Substantiver staae i samme Forhold, staae de ogsaa i samme Casus, haad enten det ete staaer som Predicat til det andet, eller flere Ting opregnes ved Siden af hinanden eller sammenligges med hinanden, eller de staae som Forklaring (Appositio) til hinanden, som: Julius Cäsar war ein großer Feldherr und Staatsmann; Julius Cäsar var ein stor Feltherre og Statsmand; Reichthum, Ehre und Vergnügen sind das Streben der meisten Menschen, Rigkeit, Ehre og Forneiselse er de fleste Menneskers Attræa; dieser Berg ist höher, als jener Thurm, dette Bjerg er hoiere, end huunt Taarn; die Religion, diese Tochter des Himmels, Religionen, denne Himmelens Datter; ich habe dem Vater, diesem braven Manne, den Rath gegeben, jeg har givet Faderen, denne brave Mand, det Raad.

30. Genitiv bruges: a) ved Substantiver, som betegne en Deel af det Hele, eller et Maal, en Vægt ic., som: ein Maß des besten Weines, et Maal af den bedste Vin; ein Stück Brodes (sædvanlig: ein Stück Brod), et Stykke Brod; ein Pfund Wolle, et Pund Illd; b) ved Udraab, som: Ach, des Unglücks! Al, hvilken Ulykke! c) ved Bestemmelsen af Tid, Sted og mangen anden Beskaffenhed, som: des Abends, om Aftenen; heutiges Tages, nutildags; hiesiges Ortes, hersteds; meines Wissens, saavidt jeg ved; guten Wuthes sein, være ved godt Mod.

Om Pronomerne.

Personlige.

Singularis.

Iste Person.	2den Pers.	3die Pers.
- J alle Kjøn.	Maskul.	Foemin. Neutr..
Nom. ich	du	er sie es

jeg du han hun den, det

Gen.	meiner	deiner	seiner	ihrer	seiner
Dat.	mir	dir	ihm	ihr	ihm
Acc.	mich	dich	ihn	sie	es

Pluralis.

I alle Kjøn.

Nom.	wir	ihr	sie
Gen.	unser	euer	ihrer
Dat.	uns	euch	ihnen
Acc.	uns	euch	sie

1. Naar den 3die Persons Pronomen bruges reflexivt, hedder det i Dativ og Accusativ i alle Kjøn og Tal sich, sig, dein, hinanden, som: er freuet sich, han glæder sig.

2. Folgende personlige Pronomer maae endnu bemærkes: Jemand, Nogen, og Niemand, Ingen, der i Genitiv hedde: Jemandes eller Jemands, Niemandes eller Niemands, i Dativ: Jemandem og Niemandem, i Accusativ: Jemanden og Niemanden. Federmann, En-hver, der i Genitiv hedder Federmanns. Man, man, es, det, der, einander, hinanden, kunne aldeles ikke declineres.

Possessive.

3. De possessive Pronomer ere: mein, meine, mein, min, mitz; dein, deine, dein, din, dit; sein, seine, sein, hans, dens, dets, sin, sit; ihr, ihre, ihr, hendes, dens, dets, sin, sit; unser, unsre, unser, vores; euer, eure, euer, eders; ihr, ihre, ihr, deres.

4. Disse Pronomer declineres, naar de staae foran et Substantiv, i Singularis med den ubestemte Artikels og i Pluralis med den bestemte Artikels Endelser.

Singularis.

Nom.	unser	unsere	unser
Gen.	unseres	unserer	unseres
Acc.	unser ell. unsers	unsrer	unser ell. unsers

Dat.	unserem	unserer	unserem
	unfrem ell. unserm	unfrer	unfrem ell. unserm
Acc.	unseren	unsere	unser

Pluralis.

I alle Kjøn.

Nom.	unsere	eller	unsre
Gen.	unserer	—	unfrer
Dat.	unseren	—	unsren ell. unsein
Acc.	unsere	—	unsre

5. Disse Pronomer blive, naar de bruges som Prædicat i Forbindelse med et Substantiv, ikke declinerede, som: der Hut ist mein, Hatten er min; die Feder ist mein, Pennen er min. Staae de derimod uden Substantiv, dog med Hensyn til et saadant, saa siges: meiner, meine, meines, som: ist das dein Hut oder meiner, er det din Hat eller min? ist das deine Feder oder meine, er det din Pen eller min?

6. Istedetfor meiner, meine, meines kan man ogsaa sige: der, die, das meine eller meinige. Det Sidste gaarer enten paa et foregaaende Substantiv, eller staer selv som Substantiv, som: dein Bruder ist mit dem meinigen gegangen, din Broder er gaet med min Broder; du hast das Deinige gethan, du har gjort Dit, din Pligt.

Demonstrative.

7. Disse ere: dieser, diese, dieses, denne, dette; jener, jene, jenes, hün, hünt; derjenige, diejenige, dasjenige, denne dette; derselbe, dieselbe, dasselbe, den samme, det samme; solcher, solche, solches, saadan, saadant; selbiger, selbige, selbiges, samme; ein solcher, eine solche, ein solches, en saadan; der, die, das, den, det.

8. Dieser og jener declineres som den bestemte Artikel. Saaledes ogsaa der, die, das, naar det er forbundet med et Substantiv; men staer det alene (uden Substantiv), saa declineres det sagedes:

Singularis.		Pluralis.	
Mascul.	Foemin.	Neutr.	J alle Bjøn.
Nom. der	die	das	die
Gen. dessen	deren	dessen	derer
(Def.)	(Der)	(Def.)	
Dat. dem	der	dem	denen
Acc. den	die	das	die

Singularis.		Pluralis.	
Mascul.	Foemin.	Neutr.	J alle Bjøn.
Nom. derjenige	diejenige	dasjenige	diejenigen
Gen. desjenigen	derjenigen	desjenigen	derjenigen
Dat. demjenigen	derjenigen	demjenigen	denjenigen
Acc. denjenigen	diejenige	dasjenige	diejenigen

9. Eigesom derjenige declineres ogsaa derselbe. Solcher og selviger declineres som den bestemte Artikel. Ein solcher declineres som et Adjectiv med den ubestemte Artikel foran sig.

Relative.

10. Disse ere: welcher, welche, welches, hvilken, hvilket; der, die, das, som, der; wer, was, hvo, hvem, hvad.

Singularis.		M.		F.		V.	
Mascul.	Foemin.	Neutr.	det	die	das		
Nom. welcher	welche	welches	det	die	das		
Gen. welches	welcher	welches	dessen	deren	dessen		
Dat. welchem	welcher	welchem	dem	der	dem		
Acc. welchen	welche	welches	den	die	das		

Pluralis.		J alle Bjøn.	
Nom.	Gen.	die	
welche	welcher	deren	
welchen	welche	denen	
welche	welche	die	

11. Wer hedder i Maskul. og Foemin. i Genitiv w e s s e n (w e s), i Dativ w e m, i Acc. w e n; i Neutr. hedder Nom. og Acc. w a s. Det har ingen Pluralis.

12. Det relative Pronomen kan ikke udelades i Tydsten, saaledes som det ofte står i Dansken, som: hier ist das Buch, das ich dir versprochen habe, her er den Vog, (som) jeg har lovet dig.

Spørgende.

13. Disse ere: welcher, welche, welches, hvilken, hvilket? wer, was, hvo, hvad? was für ein, was für eine, was für ein, hvad for en, hvad for et?

14. Med den samme Gasus, hvormed der spørges, maa der ogsaa soares, som: w e s s e n Haus ist das, hvis Hus er det? d e s Vaters, Faderens. W e m gehört dieses Buch, hvem tilhører denne Vog? d e m Vater, Faderen.

Om Pronomernes Brug.

15. Alle Pronomer rette sig med Hensyn til Kjøn og Tal efter det Substantiv, i hvis Sted de staar, eller med hvilket de ere forbundne; med Hensyn til Gasus ogsaa efter de Verber eller Præpositioner, hvoraf de ere afhængige, som: wähle d i r s o l c h e Freunde, d e n e n d u d i c h anvertrauen kannst, vælg dig saadanne Venner, til hvilke du kan betroe dig.

16. Gre flere paa hinanden følgende Substantiver af samme Kjøn og Talform, saa sættes Pronomet foran det første af dem, som: m e i n Vater und Bruder, min Fader og min Broder. Gre de derimod forskellige i Kjøn og Talform, saa maae Pronomerne gjenstages ved hver især, som: m e i n Vater und m e i n e Mutter, min Fader og min Modter; d e i n e Schwester und d e i n e Brüder, din Søster og dine Brødre.

17. Den første og anden Persons Pronomer gjenstages i Allmindelighed efter de relative Pronomer der, die, das, som: i ch, d e r i c h e s so gut mit dir meine,

jeg, der mener det saa godt med dig; du, der du so
wenig arbeitest, du, som arbeider saa lidet. Men vil
man ikke gjentage det personlige Pronomen, saa maa man
gaae over i den tredie Person, som: ich, der es so gut
mit dir meint; du, der so wenig ar beite t.

18. Ved neutrale Formindskelsesord er det rigtigst
i Talens Lob at lade det grammatiske Hjen vige for
det naturlige, som: wie befindet sich Ihr Söhnen?
ist er noch frank? hvorledes befinder sig Dereks lille
Syn? er han endnu syg?

19. Ved Anvendelsen af de relative Pronomer
maa man bestroebe sig for, at sætte Ordene saaledes, at
det, hvorpaa Relativet skal gaae, kommer til at staae nærmest
foran Relativet, som: er ist der Freund meines
Bruders, w elch e r (nemlig Bruder) ihm viel Gutes
erwiesen hat, han er en Ven af min Broder, der har
besvist ham meget Godt.

20. Efter wer og was kan det bestemmende
der og das kun udelades, naar de begge staae i samme
Casus; men ellers ikke, som: wer nicht hören will, (Der)
muß fühlen, den som ikke vil høre, han maa føle; men
derimod kan man ikke sige: wer sich nicht rathe lässt,
kann man nicht helfen, istedetfor dem kann man nicht
helfen, den som ikke vil lade sig raade, ham kan man ei
hjælpe.

Om Adjectiverne.

1. Adjectiverne kunne declineres paa tre forskellige
Maader:

a) Nominativ Singularis endes paa e; alle de øvrige
Casus, saavel i Singularis som i Pluralis, endes paa en,
undtagen Accusativ Foemininum og Neutrumb, der ligne
hver sin Nominativ.

Paa denne Maade declineres Adjectiverne, naar
den bestemte Artikel eller eet af Pronomerne dieser,
jener, derjenige, derselbe staer foran dem.

Singulæris.		
Maskulin.	Foeminin.	Neutrumb.
Nom. der gute Baum,	die gute Blume,	das gute Feld
det gode Træ,	den gode Blomst,	den gode Mark
Gen. des guten Baumes,	der guten Blume,	des guten Fældes
Dat. dem guten Baume,	der guten Blume,	dem guten Fælde
Acc. den guten Baum,	die gute Blume,	das gute Feld

Pluralis.		
Nom.	die guten Bäume,	die guten Blumen,
Gen.	der guten Bäume,	der guten Blumen,
Dat.	den guten Bäumen,	den guten Blumen,
Acc.	die guten Bäume,	die guten Blumen,

b) Nominativ Singulæris endes i Maskulin. paa e, i Foeminin. paa e, i Neutrumb paa es; alle de øvrige Casus saavel i Singulæris som Pluralis endes paa en, undtagen Accusativ Foeminin. og Neutrumb, der ligne hver sin Nominativ.

Paa denne Maade declineres Adjectiverne, naar
den ubestemte Artikel eller eet af de possessive Prono-
mer eller Ordet kein staer foran dem.

Singulæris.		
Maskulin.	Foeminin.	Neutrumb.
N. ein guter Baum,	eine gute Blume,	ein gutes Feld
G. eines guten Baumes,	einer guten Blume,	eines guten Fældes
D. einem guten Baume,	einer guten Blume,	einem guten Fælde
A. einen guten Baum,	eine gute Blume,	ein gutes Feld

c) Naar der foran Adjectiverne ei staer nogen Art-
ikel eller noget andet Bestemmelsesord; saa declineres de
gangsmed den bestemte Artikels Endelsser.

*Istedetfor es i Genitiv Singulæris i Maskulin. og
Neutrumb sættes ofte for Bellydens Skylde en, som: frohen
Muthes, ved godt Mod. Men naar flere Adjectiver folge
etter hinanden, saa skal der altid sættes en, som: guter,
alter Wein, god, gammel Viin; i Genitiv: guten, alten
Weines.

Nogle Adjektiver, som endes paa m, saae i Dativ Singularis i Maskulin. og Neutrumb Endelsen en til istedfor em for Velhydens Skyld, som: lahm, halt, mit lahm en Fuße, med halrende Fod.

Vocativ ligner altid Nominativ, som: lieber Freund, kære Ven! gutes Kind, gode Barn! liebe Freunde, kære Venner!

Singularis.

Maskulin.
Nom. guter Wein,
god Vin,
Gen. gutes Weines,
Dat. gutem Weine,
Acc. guten Wein,

Foeminin.
gute Speise,
god Spise,
gutes Weines,
guter Speise,
gute Speise,

Neutrumb.
gutes Geld
gode Penge
gutes Gelde
guter Speise
gutes Geld

Pluralis.

Nom. gute Weine,
Gen. guter Weine,
Dat. guten Weinen,
Acc. gute Weine,

gute Speisen,
guter Speisen,
guten Speisen,
gute Speisen,

gute Gelder
guter Gelder
guten Geldern
gute Gelder

2. Maar flere Adjektiver følge efter hinanden, så rette de sidste sig altid efter det første og declineres som dette, som: ein guter, alter, weiser Mann, en god, gammel, viis Mand.

3. Maar et Adjektiv har tv Bestemmelsesord foran sig, saa retter det sig kun efter det sidste, der staer nærmest foran det, som: dieser mein guter (ei gute) Nachbar, denne min gode Nabo.

4. Maar Adjektivet staer bagefter Substantivet eller som Prædicat; saa bliver det aldeles usforandret og declineres aldeles ikke, som: der Baum ist gut, Treest er godt; die Blume ist gut, Blomsten er god; das Feld ist gut, Marken er god; die Bäume sind gut, Træerne ere gode.

Om Comparationen.

5. Comparativ dannes ved at lægge Endelsen er eller et til Positiv, som: klein, lille, kleiner, mindre.

6. Superlativ dannes ved at lægge Endelsen est eller st til Positiv, som: klein, lille, kleinst, mindst.

7. Nogle Adjektiver saae i Comparativ og Superlativ Omlyd, som: alt, älter, ältest, gammel, jung, jünger, jüngst, ung.

8. Af Endelserne el, en, er bortfastes almindelig Bogstavet e i Comparativ, som: bitter, bitter, bitter; edel, ødel, edler.

9. Ved en Sammenligning staer ester Positiv wie, efter Comparativ als, som: so geschickt, wie ic., saa duelig, som; geschickter, als ic. dueligere, end.

10. Uregelmæssigt comparereres: gut, god, besser, best; viel, meget, mehr, meist; hoch, hoi, höher, höchst; nah, nær, näher, nächst.

Om Adjektivernes Styrelse.

11. Nogle Adjektiver styre Genitiv, som: beswurst, bevidst, kundig, kyndig, voll, fuld af, werth, værd ic. Dog funne nogle af disse Adjektiver ogsaa forbindes med Accusativ eller med en Präposition, som: ein en Thaler werth, en Daler værd; ein Glas voll von Wein, et Glas fuldt af Vin. Herhen høre alle Adjektiver eller Particpier, der komme af Verber som styre Genitiv, som: angeklagt, anklaget, entsetzt, assatt.

12. Mange Adjektiver styre Dativ, som: ähnlich, lig, ergeben, hengiven, nah, nær. Herhen høre ogsaa alle Adjektiver eller Particpier, der komme af Verber som styre Dativ, som: gedient, tjent, mir ist nicht damit gedient, jeg er ikke tjent dermed.

13. Accusativ styre alle Adjektiver, ved hvilke et Maal, en Vægt, en Alder, en Tid eller en Tings Værdi udtrykkelig bestemmes ved et Talord, som: einen Monat alt, een Maaned gammel; einen Fuß lang, een God lang; fünf Jahre alt, fem Åar gammel.

14. Maar et Adjektiv ligeledes et Pronomen eller Talord) gaaer paa Maskulina og Foeminina paa eengang;

saa sættes i Talens Eb Maskulinum, som: meine Freunde und Freundinnen, daß nur Keiner glaube, mine Venner og Venunder, Ingen af dem maa true.

15. Naar et Substantiv forklares ved et andet, saa sættes det mellem begge Substantiver staende Adjektiv i samme Kjøn, som det forklarende Substantiv er, som: der Elephant ist das grøste der Landthiere, Elephanten er det største blandt Landdyrene; thi det staer jo egentlig istedetsfor: der Elephant ist das grøste Thier unter den Landthieren.

16. Adjektivet kan i alle Kjøn og Grader bruges som Substantiv og skrives med stort Begyndelsesbogstav. Dets Declination bliver dermed i Almindelighed ikke forandret, som: der Reisende og ein Reisender, des og eines Reisenden, en Reisende; der Gelehrte og ein Gelehrter, des og eines Gelehrten, en Lærd. Kun naar Adjektivet i Neutrume ikke endes paa e, saa declineres det der efter Substantivernes første Declination, som: das Blau des Himmels, Himmelens Blaa, Genitiv: des Blaues; men derimod: das Blaue im Auge, det Blaue i Diet, Genitiv: des Blauen.

Om Talordet.

1. Grundtallene eller Cardinaltallene ere: eins 1, zwei 2, drei 3, vier 4, fünf 5, sechs 6, sieben 7, acht 8, neun 9, zehn 10, elf 11, zwölf 12, dreizehn 13, vierzehn 14, funfzehn 15, sechzehn 16, siebzehn 17, achtzehn 18, neunzehn 19, zwanzig 20, ein und zwanzig 21, dreißig 30, vierzig 40, funfzig 50, sechzig 60, siebzig 70, achtzig 80, neunzig 90, hundert 100, hundert und fünf 105, hundert und drei und vierzig 143, dreihundert 300, tausend 1000, fünftausend 5000, eine Million, en Million.

2. Naar man blot tæller, siges eins; men følger der et Substantiv eller et andet Talordt derefter, saa hedder det ein, som: ein Pfund, eet Pund; ein und dreißig 31.

3. Talordet ein, naar det staer foran Substantiver og ei har noget andet Bestemmelsesord foran sig, declineres som den ubestemte Artikel, som: ein Mann,

een Mand, eine s Mannes; eine Frau, een Kone, einer Frau. Har det derimod den bestemte Artikel eller et andet Bestemmelsesord foran sig, saa følger det ganse Regletne for Adjektivernes Declination, som: der eine Mann, den eine Mand, des einen Mannes; die eine Frau, den eine Kone, der einen Frau; mein einer Fuß, min ene Fod, meines einen Fuses; meine eine Hand, min ene Haand, meiner enen Hand. Staer det alene og har Hensyn til et foregaaende Substantiv, saa declineres det ganse med den bestemte Artikels Endelser, som: einer, eine, eines eller eins, Genitiv: eines, einer, einer.

4. Talordene zwei og drei hedde, naar der intet Bestemmelsesord staer foran dem, i Genitiv zweier, dreier; i Dativ zweien, dreien; i Accusativ zwei drei. Men naar der staer et Bestemmelsesord foran dem, saa ere de indeclinable og hedde overalt zwei, drei, som: die Aussage zweier Zeugen, to Bidners Udsagn; die Aussage der zwei Zeugen, Udsagnet af de to Bidner.

5. De vorige Grundtal declineres kun i Dativ, naar de staer uden Substantiv, som: auf allen Biere kriechen, at krybe paa alle Fire.

6. Ordens tallene dannes af Grundtallene ved at legge te til disse under 20, men se over 20, som: der vierte, den fjerde, der zwanzigste, den tynde, der fem und dreifigste, den fem og tredive, der hundert und zweite, den hundrede og anden. Undtagen ere: der erste, den første, der dritte, den tredie, der acht, den ottende.

7. Istedetsfor der zweite bruges ofte der andere, især i Modsatning til der eine, som: der eine Hut liegt hier, der andere dort, den ene Hat ligger her, den anden der.

8. Aller, e, es, al, alt; einiger, e, es, nogen, noget; etlicher, e, es, nogen, noget; mancher, e, es, mangen; jeder, e, es, Heglicher, e, es, jedweder, e, es), enhver, declineres med den bestemte Artikels Endelser. Naar aller og et Pronomen staer sammen, saa declineres ethvert efter sine egne Regler, som: aller dieser Reichthum, al denne Rigidom; dog siges

undertiden i Nominativ Maskulin. og i Nominativ og Accusativ Neutrumb all istedetfor aller og alles, som: all sein Geld, alle hans Penge; all sein Reichthum, al hans Rigdom. Man siger: bei dem allen istedetfor bei allem dem, alligevel.

9. Keiner, e, es (uden Substantiv), Ingen, Intet, declineres med den bestemte Artikels Endelser; kein, keine, kein (med Substantiv og Adjektiv), ingen, intet, declineres som den ubestemte Artikel.

10. Menig, lidt, og viel, meget, ere indeclinable, naar de staas foran Collectiver eller foran Ord, der bruges som Collectiver, som: viel Wasser, meget Vand; wenig Verstand, lidt Forstand; wenig Menschen, faa Mennesker; viel Freude, megen Glæde.

I alle andre tilfælde derimod declineres de som Adjektiver, som: viele Menschen meinen, mange Mennesker troe; der wenige Verstand, den er hat, den runde Forstand, som han har.

Man siger saaledes rigtigt: lerne nicht auf einmal Viel's, sondern viel, lør ikke paa eengang. Meget (d. e. mange forskellige Ting), men meget (d. e. meget af een Ting); viele Menschen können keine Milch essen, mange Mennesker kunne ei spise Melk; viel Menschen essen mehr, als wenig Menschen, mange Mennesker spise meer, end faa Mennesker.

11. Paa samme Maade som viel og wenig, kunne ogsaa ganz, heel, og halb, halv, staas som indeclinable Talord foran geographiske Navne, som: ganz Europa, hele Europa; halb Deutschland, halv Tydfland.

12. Mehr, mere, etwas, noget, genug, nol, og nichts, intet, ere indeclinable, som: mehr Menschen, flere Mennesker; etwas Holz, noget Brænde.

Om Verberne.

Conjugation af Hjælpeverberne.

1. Haben.

Indicativ.

Præsens.

Conjunctiv.

ich habe	ich habe
jeg har	
du hast	
er, sie, es, man hat	
wir haben	
vi have	
ihr habet (habt)	
sie haben.	

Imperfectum.

ich hatte	ich hätte
jeg havde	
du hattest	
er, sie, es, man hatte	
wir hattent	
ihr hattet	
sie hatten.	

Perfectum.

ich habe, du hast, er hat	ich habe, du habest,
gehabt, har havt;	er habe gehabt;
wir haben, ihr habt, sie	wir haben, ihr habet,
haben gehabt, have havt.	se haben gehabt.

Plusquamperfectum.

ich hatte, du hattest, er	ich hätte, du hättest,
hatte gehabt, hadde havt;	er hätte gehabt;
wir hatten, ihr hattet, sie hatten	wir hätten, ihr hätten,
gehabet.	sie hätten gehabt.

Futurum.

ich werde, du wirst, er wird	ich werde, du werdest,
haben, vil have;	er werde haben;

wir werden, ihr werdet, sie werden haben, ville have. wir werden, ihr werdet, sie werden haben.

Futurum exactum.

ich werde, du wirst, er wird gehabt haben, faær hørt; ich werde, du werdest, er werde gehabt haben; wir werden, ihr werdet, sie wer- den gehabt haben, faær hørt. wir werden, ihr werdet, sie werden gehabt haben.

Imperativ.

habe (du), hav (du)! Præs. habet eller habt (ihr), haver (S)!

haben sie (Sie), hav (de)! Futur. haben werden, ville have.

Participium.

habend, havende
gehabt, hørt.

2. Sein.

Indicativ.

ich bin
jeg er
du bist
er, sie, es, man ist
wir sind
vi ere
ihr seid
sie sind.

Imperfectum.

ich war
jeg var
du warest (warst)
er, sie, es, man var
wir waren
vi vare

Infinitiv.

Præs. haben, at have
Perf. gehabt haben, have
 hørt

Conjunctiv.

Præsens.

ich sei
du seiest (Seist)
er, sie, es, man sei
wir seien (Sein)
ihr seiet.
sie seien. (Sein).

Præsens.

ich wäre
du wärest (wärst)
er wäre
wir wären

ihr warest, (wart)
sie waren.

ihr waret (wärt)
sie wären.

Perfectum.

ich bin, du bist, er ist ge-
wesen, har været; ich sei, du seist, er sei ge-
wesen; wir sind, ihr seid, sie sind wir seien (sein), ihr seiet,
gewesen, have været. sie seien (sein) gewesen.

Plussqvaamp perfectum.

ich war, du warenst (warst), ich wäre, du wärest, er wäre
er war gewesen, har været; gewesen;
wir waren, ihr warest (wart), wir wären, ihr waret (wärt),
sie waren gewesen, have sie waren gewesen.
været.

Futurum.

ich werde, du wirst, er wird ich werde, du werdest, er
sein, vil være; werde sein;
wir werden, ihr werdet, sie wir werden, ihr werdet, sie
werden sein, ville være. werden sein.

Futurum exactum.

ich werde, du wirst, er wird ich werde, du werdest, er
gemesen sein, faær været; werde gewesen sein;
wir werden, ihr werdet, sie wir werden, ihr werdet, sie
werden gewesen sein, faae werden gewesen sein.
været.

Imperativ.

sei (du), vær (du)! Præs. sein, at være
seid (ihr), værer (S)! Perf. gewesen sein, have været
sein sie (Sie), vær (de)! Futur. sein werden, ville være.

Participium.

(sejend eller wesend)
gewesen, været.

3. Werden.

Indicativ.

ich werde
jeg bliver
du wirst
er, sie, es, man wird
wir werden
vi blive
ihr werdet
sie werden.

Præsens.

ich werde
du werdest
er, sie, es, man werde
wir werden
ihr werdet
sie werden.

Imperfectum.

ich wurde (ward)
jeg blev
du wurdest (wardst)
er, sie, es, man wurde (ward)
wir wurden
vi bleve
ihr würdet
sie wurden.

ich würde
du würdest
er, sie, es, man würde
wir würden
ihr würdet
sie würden.

Perfectum.

ich bin, du bist, er ist gewor-
den (worden), er bleven;
wir sind, ihr seid, sie sind
geworden (worden), ere
blevne.

ich sei, du seist, er sei ge-
worden (worden);
wir seien, ihr seiet, sie
seien geworden (worden).

Plusquamperfectum.

ich war, du warst, er war
geworden (worden), var
bleven;
wir waren, ihr wartet (wart),
sie waren geworden (wor-
den), vare blevne.

ich wäre, du wärest, er
wäre geworden (worden);
wir wären, ihr wäret (wärt),
sie wären geworden (wor-
den).

Futurum.

ich werde, du wirst, er wird
werden, vil blive;

ich werde, du werdest, er
werde werden;

wir werden, ihr werdet, sie
werden werden, ville blive.

wir werden, ihr werdet, sie
werden werden.

Futurum exactum.

ich werde, du wirst, er wird
geworden (worden) sein,
faaer blevet;
wir werden, ihr werdet, sie
werden geworden (wor-
den) sein, faae blevne.

Imperativ.

werde (du), bliv (du)! Præs. werben, at blive
werdet (ihr), bliver (I.)! Perf. geworden sein, være
bleven
werden sie (Sie), (bliv de)! Fut. werden werden, ville
blive.

Infinitiv

Participium.

werdend, blivende
geworden og worden, bleven.

Conjugation af de regelmæssige, transitive Verber.

Indicativ.

Conjunctiv.

Præsens.

ich höre

jeg hører

du hörest (hörst)

er höret (hört)

wir hören

vi höre

ihr höret (hört)

sie hören.

ich höre

er höre

wir hören

vi höre

ihr höret

sie hören.

Imperfectum.

ich hörte

jeg hörte

du hörestest

er hörte

ich hörete

er höre

du hörestest

er hörete

wir hörten
ihr hörtet
sie hörten.

wir höreten
ihr höretet
sie höreten.

Perfectum.

ich habe, du hast, er hat ich habe, du habest, er habe
gehört, har hort; gehört;
wir haben, ihr habt, sie wir haben, ihr habet, sie
haben gehört, have hort. haben gehört.

Plusquamperfectum.

ich hatte, du hattest, er hatte ich hätte, du hättest, er hätte
gehört, hayde hort; gehört;
wir hatten, ihr hattet, sie wir hätten, ihr hätten, sie
hatten gehört. hätten gehört.

Futurum.

ich werde, du wirst, er wird ich werde, du werdest, er
hören, vil hore; werde hören;
wir werden, ihr werdet, sie wir werden, ihr werdet, sie
werden hören, ville hore werden hören.

Futurum exactum.

ich werde, du wirst, er wird ich werde, du werdest, er
gehört haben, faae hort; werde gehört haben;
wir werden, ihr werdet, sie wir werden, ihr werdet, sie
werden gehört haben, faae werden gehört haben.
hort.

Imperativ.

hörē (du), hör (du)! höre ex, hor han!
höret, horer! höre sie, hor hun!
hören sie (Sie), hör (de)!

Infinitiv.

Præs. hören, at höre
Pers. gehört haben, have hort
Fut. hören werden, ville höre
Fut. ex. gehört haben werden, faae hort.

Participium.
hörend, hörende.

Passivum.
Præsens.

ich werde, du wirst, er wird ich werde, du werdest, er wer-
gehört, höres, bliver hort; de gehört;
wir werden, ihr werdet, sie wir werden, ihr werdet, sie
werden gehört, höres, bli- werden gehört.
ve horte.

Imperfectum.

ich wurde, du wurdest, er ich würde, du würdest, er
wurde gehört, hortes, blev würde gehört;
hört;
wir wurden, ihr würdet, sie wir würden, ihr würdet,
wurden gehört, hortes, sie würden gehört.
bleve horte.

Perfectum.

ich bin, du bist, er ist ge- ich sei, du seist, er sei ge-
hört worden, er bleven hört worden;
hört;
wir sind, ihr seid, sie sind wir seien, ihr seiet, sie sei-
gehört worden, ere blevne en gehört worden.
horte.

Plusquamperfectum.

ich war, du warst, er war ich wäre, du wärest, er wäre
gehört worden, var bleven gehört worden;
hört;
wir waren, ihr wart, sie wir wären, ihr wäret, sie
waren gehört worden, va- waren gehört worden.
re blevne horte.

Futurum.

ich werde, du wirst, er wird ich werde, du werdest, er
gehört werden, vil blive werde gehört werden;
hort;

wir werden, ihr werdet, sie werden
werden gehört werden, werden gehört werden.
ville blive hørt.

Futurum exactum.

ich werde, du wirst, er wird ich werde, du werdest, er
gehört worden sein, vil werde gehört worden sein;
være bleven hørt;
wir werden, ihr werdet, sie werden, ihr werdet, sie
werden gehört worden sein, werden gehört worden
ville være blevne hørt. sein.

Imperativ.

werde (du), er, sie gehört, werdet (ihr) gehört, bliver
(du), han, hun blive hørt! (S) hørt!
werden sie (Sie) gehört, bliv
(de) hørt!

Infinitiv.

Præs. gehört werden, at blive hørt, høres
Pers. gehört worden sein, være bleven hørt
Futur. werden gehört werden, ville blive hørt.

Participium.

gehört, hørt.

1. De intransitive Verber conjugeres ganske som de transitive Verber i Activ; undtagen at de fleste intransitive Verber bruge *sein* istedetfor *haben* som Hjælpeverbum.

Om Brugen af *haben* og *sein* ved de intransitive Verber maa bemærkes:

a) *haben* tilfjendegiver mere en *Hensigt* og *Selvirken*, som: ich habe gefehlt, gearbeitet, jeg har felet, arbeidet. Det bruges især ved de intransitive Verber, som bruges reflexive og upersonlige, som: ich habe mich müde gegangen, jeg har gaaet mig træt; es hat gerechnet, det har regnet; og ved dem, som betegne en fuldendt Handling eller en allerede forbigangen Tilstand, som: er hat ausgedient, han har udjent.

b) *sein* derimod betegner mere en *Hensigt* og *Selvirken*, ved og fremmed Indvirkning. Det bruges ved de intransitive Verben, som betegne en Geraaden i en anden Tilstand eller en Retning mod et bestemt Sted, som: Das Glas ist geborsten, Glasset er revnet; er ist in die Stadt geritten, han er reden til Byen.

2. De upersonlige Verber bruge *haben* som Hjælpeverbum, som: es hat gerechnet, det har regnet. Dog bruge nogle af dem ogsaa *sein*, som: es ist geschehen, det er skeet.

3. De reflexive Verber bruge *haben* som Hjælpeverbum, som: ich habe mich gefreuet, jeg har glædet mig.

4. Om e skal udelades eller beholdes især i Particium Passivum og i Præsens Indicativ i Activ (om man altsaa skal sige: du hörest eller du hørst, er høret eller er hørt, gehøret eller gehørt) hører alene paa Verbflangen. Kun ved Verberne, som endes paa eln og ern, er det altid nødvendigt at hørtkaste e for Verbflagens Skyld, som: du sammelest, du samler; er ændret, han forandrer (ei sammelest, ændret.)

5. Ved Ordet *zu* saaer Particium Activum en passivisk Betydning, som: das zu lobende Kind, det Barn som bor roses.

6. Verberne ere enten regelmæssige eller uregelmæssige.

a) Regelmæssige ere alle de Verber, som i alle Tempora beholde Infinitivets Vocal usvarandret, endes i Imperfectum paa te og i Participium paa et eller t.

b) Uregelmæssige ere de Verber, som forandre Infinitivets Vocal, endes i Imperfectum ei paa te, og i Participium ei paa et men derimod paa en.

7. Verberne antage i Allmindelighed Forstavelsen ge i Participium Passivum, som: glauben, at træve, geslaadt. Dog udelades dette ge: a) af alle Verber som endes paa iren, sont: studiren, studirt; b) af alle øgte sammensatte Verber, som: beweisen, bevisse, bewiesen; c) af nogle med i iß sammensatte Verber, som: misslingen, misslykkes, missfallen, missbehage, misglædden, mislykkes; d) af verden som Hjælpeverbum, som: er ist gelobt

worden, han er blevet roest; e) endelig ogsaa af nogle enkelte Verber, som: posaunen, basune, prophezeien, spaae.

8. De sammensatte Verber kunne være:

- a) udstillelige eller uegte sammensatte;
- b) adstillelige eller uechte sammensatte.

9. Ved de uechte sammensatte Verber sættes ge i Particium og zu i Infinitiv ind imellem Partiklen og Verbet; i Præsens, Imperfектum og Imperativ stilles Partiklen fra Verbet og sættes sidst i Sætningen, naar Sætningen begynder med Subjectet; men begynder Sætningen ei med Subjectet, men derimod med en Tid- eller Aarsags-Conjunction eller med et relativt Pronomen og Adverbium, saa forblive disse Tempora sammensatte, som: mitbringen, at bringe med, mitzubringen, mitgebracht; ich bringe, brachte meinen Bruder mit, jeg bringe, bragte min Bruder med, bringe deinen Bruder mit, bring din Bruder med; wenn ich meinen Bruder mitbringe, mitbrachte, naar jeg ic.

10. Ved de øgte sammensatte Verber derimod kan Partiklen aldrig stilles fra Verbet; ge i Particium maa desfor udelades, og zu i Infinitiv sættes foran hele Verbet, som: versprechen, at love, ich verspreche, versprach, habe versprochen, zu versprechen.

11. Ved de øgte sammensatte Verber har altid Verbet Tonen; ved de uechte sammensatte derimod har altid Partiklen Tonen, som: angreifen, angribe, versprechen, love.

12. Øgte sammensatte ere alle de Verber, som ere sammensatte med een af Partiklerne: he, emp, ent, er, ge, ver, verab, verun, zer, voll og wider.

13. De Verber, som ere sammensatte med durch, hinter, über, um, under, ere efter deres forskjellige Betydning snart øgte snart uechte sammensatte Verber. Øgte Sammensætning danne de almindeligt, naar de give Verbet en figurlig Betydning, og især naar det tilsvarende sammensatte Verbum i Dansken tillige er udstillelig. Uegte Sammensætning danne de almindeligt, naar Partiklen ei forandrer Verbets oprindelige Betydning, men blot forener sin egen Betydning med

Verbets, og især naar det tilsvarende sammensatte Verbum i Dansken tillige er udstillelig.

Erexpler paa øgte Sammensætning: ich habe die Nacht durchwacht, jeg har gjennemvaaget Natten; er hinterging mich, han bedrog mig; er hat ihn überlebt, han har overlevet ham; sie haben den Feind umgangen, de have omgaet Fienden; die Haut ist mit Blut unterlaufen, Huden er underloben med Blod.

Erexpler paa uechte Sammensætning: er ist gestern durchgereist, han er igaar reist herigennem; er ging hinter mir, han gik bagved mig; er setzte über den Flus, han satte over Floden; das untergelaufene Blut, det underlebne Blod (det Blod, som er løbet under Huden).

14. Af de med Partiklen iøk sammensatte Verber betragtes nogle som sammensatte Verber, og kunne da være øgte eller uechte sammensatte; andre betragtes som enkelte, og behandles da som saadanne. Øgte sammensatte ere alle de, der allerede iforvejen var øgte sammensatte, som: misverstehen, er hat mich missverständen, han har misforstaet mig. Som enkelte Verber behandles de fleste Transitiva, som: misbilligen, er hat den Plan gemisbilligt, han har misbilliget Planen. Mishandeln, at synde, hedder misgehændelt og miszuhandeln; men Mishandeln, at mishandle, hedder gemis-handelt og zu mishandeln.

15. Alle med andre Partikler sammensatte Verber ere uechte sammensatte, og Partiklen adstillelig.

16. De med Substantiver eller Adjectiver sammen-satte Verber blive alle betragtede som enkelte Verber, som: rathschlagen, at raadslaae, wir haben gerathschlagt; frohlocken, at juble, sie haben gefrohlockt.

17. Nogle Verber (hvis Infinitiver kun ere lidet eller aldeles ikke forskjellige fra hinanden) ere efter deres forskjellige Betydning snart regelmæssige, snart uregelmæssige. I første Tilfælde ere de almindeligt transitiv, i sidste derimod almindeligt intransitive, som: segen, sætte, ich sege, sætte, habe gesetzt; sijen, sidde, ich sihe, saß, habe gesessen.

Sortegnelse over de

Den første Person i Præsens er altid regelmæssig, naar den ei er anført. En — istedetfor den anden og tredie Person i Præsens betegnner, at de ligeledes

Infinitiv.

	Præsens.
bætte	bætst, bætt
befehlen	befehlst, befiehlt
besteifeñ	—
beginnen	—
beihen	—
bergen	—
bersten	—
besinnen	—
bewegen	—
biegen	—
bieten	—
binden	—
bitten	—
blasen	blæse
bleiben	blive
bleiden	blegne
braten	stege
brechen	brekke
dingen	tinge
dreschen	tarsse
dringen	trænge
empfangen	modtage
empfehlen	anbefale
empfinden	—
erbleichen	ſøle
erfüren	dse
erlöschien	udfaare
erschallen	udslukkes
erschrecken	lyde
erwägen	forskrækkes
essen	overveie
fahren	spise
fallen	kjøre
	falde
	ligeſom bleichen
	erlischest, erlisch * erschrickest, erschrickt
	iftest, ifset (ift)
	fährst, fährt
	fällst, fällt

uregelmæssige Verber.

conjugeres regelmæssige. En * tilkendegiver, at det dermed betegnede Verbum ogsaa kan conjugeres regelmæssigt.

Imperfect.

buk, büke *
befahl, befähle
besliss, beslisse
begann, begänne
biss, bisse
barg, bärge
barst (borst), børste *
besann, besänne
bewog, bewöge
bog, böge
bat, böte
band, bände
bat, bâte
blies, bliese
blieb, bliebe
blich, bliche
briet, briete *
brach, brâche
dung, dünge *
drosch, drösche *
drang, dränge
empfängt, empfängt
empfiehlt, empfiehlt
—
erkor, erkore
erlosch, erlösche *
erscholl, erschölle *
erschrak, erschräke
erwog, erwöge
äß, äße
führ, führe
fiel, fiele

Imperativ.

bætte
befiehl
besleife
beginne
beife, beif
birg
birst *
besinne
bewege
biege
biete
binde
bitte
blase
bleibe
bleiche
brate
brich
dinge
drisch
dringe
empfange
empföhle
empfand, empfände
empfinde
erfüre
erlisch
erschalle
erschrik
erwäge
if
fahre
falle

Particip.

gebacken
befohlen
beslissen
begonnen
gebissen
geborgen
geborten
besonnen
bewogen
gebogen
gebunden
gebeten
geblasen
geblieben
geblichen
gebraten
gebrochen
gedungen
gedroschen *
gedrungen
empfangen
empföhlen

Infinitiv.

fangen	sange
fechten	fægte
finden	finde
flechten	flette
fliegen	flyve
fliehen	flye
fließen	flyde
fressen	øde
frieren	fryse
gähren	gjære
gebären	fdøde
geben	give
gedeihen	trives
gehen	gaae
gelingen	lykkes
gelten	gjælde
genesen	helbredes
geniesen	nyde
geschehen	skee
gewinnen	vinde
gießen	gyde
gleichen	ligne
gleiten	glide
glimmen	ulme
graben	grave
greifen	gribe
halten	holde
hangen	hænge
hauen	hugge
heben	lefte
heisen	hedde
helfen	hjælpe
feisen	ffjende
klimmen	flavre
klingen	klinge
kneifen	knive
kommen	komme
kriechen	krybe
furen	kaare

Præsens.

sangst, fängt
sichst, ficht *
ligesom binden
ligesom se hæn
— —
friscest, frist
— —
gebierst, gebiert *
giebst, giebt
— —
ligesom dringen
giltst, gilt
— —
ligesom flæsen
geschiebst, geschieht
ligesom beginnen
ligesom flæsen
— —
— —
gräbst, gräbt
— —
hältst, hält
hängst, hängt
— —
hilfst, hilft
— —
ogsaa kneipen
— —
— —

Imperfect.

sing, singe
socht, söchte
ogsaa regelmæssigt
flog, flöge
floh, flöhe
flos, flösse
fras, fräße
fror, fröre
goðr, göhre *
gebar, gebäre
gab, gäbe
gedieb, gediehe *
ging, ginge
galt, gälte (golte)
genas, genäse *
— —
geschah, geschähe
— —
glich, gliche
glitt, glitte *
glomm, glömme *
grub, grübe
griff, griffe
hielt, hielte
hing, hinge
hieb, hiebe *
hob, höbe (hübe)
hieß, hieße
half, hälfe (hülfe)
tiss, tisse *
flönim, flömme *
flang, flänge
ligesom feisen
kam, käme
fröch, fröchte
för, före

Imperativ.

sange
sicht *
— —
— —
— —
fliege
fliehe
fließe
fris
friere
gähre
gebäre
gieb
gedeibe
gehe (geh)
— —
gilt
genese
— —
geschieb
— —
gleiche
gleite
glimme
gräbe
greife (greif)
halte (halt)
hange
haue
hebe
heiße
hilf.
feise
flimme
flinge
komm
krieche, kriech
küre

Particip.

gesangen
gesuchten
— —
geslogen
geslohen
geslossen
gefressen
gefroren
gefahren
geohren
geboren
gegeben
gedieben
gegangen
— —
gegolten
genesen
genossen
geschehen
— —
geglichen
geglitten *
geglommen *
gegraben
gegriffen
gehälten
gehängen
gehauen
gehoben
geheissen
geholsen
getisffen *
geflossen
geflogen
geklommen
geklungen
— —
gekommen
gekrochen
gekorren

Infinitiv.

laden	lade, læsse	
lassen	lade	lässt, läft
laufen	løbe	lauft, lauft
leiden	lide	—
leihen	laane	—
lesen	læse	liesest, lieset (liest)
liegen	ligge	—
lügen	lyve	—
meiden	skyre	—
melfen	malfe	—
messen	maale	ligesom fre sse n
nehmen	tage	nummst, nummt
pfeisen	pibe	ligesom g re i se n
pflegen	holde Venstab med	—
Freundschaft	prise	—
preisen	vølde	quillst, quillt
quellen	raade, gjætte	råthst, råth
rathen	gnide	ligesom bleib en
reiben	rive	—
reisen	ride	—
reiten	lugte	—
riedhen	brydes	ligesom d ring e n
ringen	rinde	ligesom b eg i n n e n
rinnen	raabe	—
rufen	drifke ummaade= ligt	fäust, fäuft
saufen	suge	—
saugen	skabe	—
schaffen	skilles ad	—
scheiden	(som Transitiv er det regelmæssigt) schein	skinne, synes
schelten	skjelde	ligesom gelte n
scheren	klippe	—
schieben	syde, skubbe	—
schießen	skyde	ligesom f lie s e n
schinden	flaae	—
schlafen	sove	schlæft, schlæft
schlagen	flaae	schlägst, schlägt

Præsens.

Imperfect.		Imperativ.	
lud, lüde *	lade	geladen	
ließ, ließe	laß	gelassen	
ließ, ließe	laufe, lauf	gelaufen	
litt, litte	leide	gelitten	
ließ, ließe	leihe	geliehen	
las, läse	lies	gelesen	
lag, läge	liege	gelegen	
log, läge	lüge	gelegen	
mied, miede	meide	gemieden	
mølf, mølle *	melke	gemolken *	
nahm, nähme	nimm	genommen	
pslog, pslöge	psflege	gepflogen	
pries, prieße	preise	gepriesen	
quoll, quölle	quill	gequollen	
rieth, riethe	rathe	gerathen	
riss, risse	reife (reif)	gerissen	
ritt, ritte	reite	geritten	
roch, röche	reich	gerochen	
rief, rieße	rufe	gerufen	
soff, söffe	saufe (sauf)	gesoffen	
sog, sogße	sauge (saug)	gesogen	
schuf, schüsse	schaffe	geschaffen	
schied, schiede	scheide	geschieden	
schien, schiene	scheine	geschienen	
schor, schöre	schere	geschoren	
schob, schöbe	schiebe	geschoben	
schund, schwunde *	schinde	geschunden	
schließ, schließe	schlafe, schlaf	geschlossen	
schlug, schläge	schlage	geschlagen	

Infinitiv.		Präsens.	
schleichen	snige (sig)	—	—
schleisen	slibe	—	—
schleissen	slide	ligesom befleissen	
schließen	slutte, lufke	ligesom fliessen	
schlingen	flynge	ligesom dringen	
schmeißen	smide	ligesom befleissen	
schmelzen (intransit.)	smelte	schmilzest, smilzt	
schneiden	skære	—	—
schrauben	struk	—	—
schreiben	skrive	—	—
schreien	skrike	—	—
schreiten	skride	—	—
schwärzen	bulne	—	—
schweigen	tie	—	—
schwellen (intransit.)	soulme	schwillst, schwillt	
schwimmen	svømme	—	—
schwinden	svinde	—	—
schwingen	svunge	—	—
schwören	svørge	—	—
sehen	see	siebst, sieht	—
steden	syde	—	—
singen	syngie	ligesom dringen	
sinken	synke	—	—
sinnen	grunde, tænke	ligesom beginnen	
sitzen	sidde	—	—
speien	spytte	ligesom schreien	
spinnen	spinde	—	—
sprechen	tale	ligesom brechen	
spriessen	spire, vore	ligesom fliessen	
springen	springe	ligesom dringen	
stechen	stikke	ligesom brechen	
stehen	staee	—	—
stehlen	stjæle	ligesom befehlen	
steigen	stige	ligesom schweigen	

Imperfect.		Imperativ.		Particip.
schlich, schliche		schleiche		geschlichen
schliss, schlisse		schleife		geschlossen
schmolz, schmolze		schmilz		geschmolzen
schnitt, schnitte		schneide		geschnitten *
schrob, schröbe *		schraube		geschroben *
schrieb, schriebe		schreibe, schreib		geschrieben
schrie, schrie		schreie, schrei		geschrien
schritt, schritte		schreite		geschritten
schwör, schwöre		schwäre		geschworen
schwieg, schwiege		schweige, schweig		geschwiegen
schwoll, schwölle		schwill		geschwollen
schwamm, schwämme		schwimme		geschwommen
schwand, schwände		schwinde		geschwunden
schwang, schwänge		schwinge		geschwungen
schwör, schwöre		schwöre		geschworen
ogsaa schwur, schwüre				
sah, sáhe		sieh (siehe)		gesehen
sott, sotte		siede		gesotten
sank, sánke		sinke		gesunken
sás, sásse		síze		gesessen
spann, spänne		spinne		gesponnen
stand, stände		steh, steh		gestanden

<i>Infinitiv.</i>		<i>Präsens.</i>
sterben	dee	stirbst, stirbt
stieben	syge	ligesom schlieben
stinken	stinke	ligesom sinken
stoßen	støde	støhest, støft
streichen	stryge	—
streiten	stride	—
thun	giøre	thue, thust, thut
tragen	bære	ligesom schlagen
treffen	traffe	trifft
treiben	drive	ligesom bleiben
treten	træde	tritts, tritt
triesen	dryppe	—
trinken	drifte	ligesom sinken
träugen	slusse	—
verbleichen	afbleges	ligesom bleichen
verderben	fordærves	ligesom sterben
verdriessen	ærgre	ligesom fliessen
vergessen	glemmme	vergissest, vergißt
verlieren	tabe	—
wachsen	vore	wächsst, wächst
waschen	væsse	—
wägen	veie	—
(transit.)		—
wiegen	veie	—
(intransit.)		—
weichen	vige	—
weisen	vise	ligesom preisen
werben	hverve	ligesom sterben
werfen	kaste	wirfst, wirft
winden	vinde, snoe	—
zeihen	sigte (sor)	—
ziehen	trække	—
zwingen	dvinge	—
mahlen	male paa en Melle	—
salzen	salte	—
spalten	sløve	—
brennen	brænde	—
bringen	bringe	—

Imperfect.	Imperativ.	Particip.
starb, stürbe	stirb	gestorben
sties, stieße	stoße, stöß	gestoßen
strich, stricke	streiche	gestrichen
stritt, stritte	streite	gestritten
that, thäte	thue, thu	gethan
traf, träfe	triff	getroffen
trat, träte	tritt	getreten
tross, tröffe *	triefse	getroffen *
trog, tröge	trüge	getrogen
—	—	verblichen
vergah, vergäße	vergiß	vergessen
verlor, verlöre	verliere	verloren
wuchs, wüchse	wachse	gewachsen
wusch, wüsche	wasche	gewaschen
wog, wöge *	wäge	gewogen *
wog, wöge	wiege	gewogen
wich, wihe	weiche	gewichen
—	—	—
warf, würfe	wirf	geworfen
wand, wände	winde	gewunden
zieh, ziehe	zeihe	geziehen
zog, zöge	ziehe	gezogen
zwang, zwänge	zwinge	gezwungen
—	—	gemahlen
—	—	—
brannte, * brennete	brenne	gesalzen
brachte, brächte	bringe	gespalten
—	—	gebrannt *
—	—	gebracht

Infinitiv.

denken	toenke
kennen	hjende
nennen	nøvne
rennen	rende
senden	sende
wenden	vende

(intransit el.
reflexiv)

dürfen	turde

können	künne

mögen	gide

müssen	maatte

wissen	vide

wollen	ville

Præsens.

—	—
—	—
—	—
—	—
—	—

ich darf, du darfst, er darf, wir dürf- sen; Conj. ichdürfe.
ich kann, du kannst, er kann, wir können; Conj. ich könnte.
ich mag, du magst, er mag, wir mögen; Conj. ich möge.
ich muß, du mußt, er muß, wir müssen; Conj. ich müsse.
ich weiß, du weißt, er weiß, wir wissen; Conj. ich wisse.
ich will, du willst, er will, wir wollen; Conj. ich wollte.

Imperfect.

dachte, dächte
kannte, kennete
nannte, nennete
rannte, * rennete
sandte, * sendete

wandte, * wendete

durfte, dürfte

mochte, möchte

mußte, müßte

wußte, wüßte

wollte, wollte

Imperativ.

denke
kenne
nenne
renne
sende

wende

(mangler)

könne

(möge)

(mangler)

wisse

(wolle)

Particip.

gedacht
gekannt
genannt
gerannt*
gesandt *

gewandt *

gedurft

gemocht

gemußt

gewußt

gewollt

18. De fra mahlen og indtil Enden af Tabellen anførte uregelmæssige Verber have ikke alle, men funnøgle af de karakteristiske Kjendetegn for de uregelmæssige Verber. Af disse blive: dürfen, können, mögen, müssen, wollen, desuden ogsaa lassen og sollen brugte som Hjælpeverber.

19. Alle med Forstavelser afledede eller med Partikler sammenfattede Verber, hvoraaf de enkelte Verber staae anførte i Tabellen som uregelmæssige, conjugeres ogsaa uregelmæssige som disse.

Undtagen ere: abgleichen, jævne, berennen, bestorme, bescheren, forunde, tildele, willkommen, byde Velkommen, rädebrechen, radbrætte, rathschlagen, raadslaae, veranlassen, foranledige, verleiden, gjøre kjed af, willfahren, frie, hvilke alle conjugeres regelmæssige.

Om Verbernes Brug og Styrelse.

20. Kun den anden Persons Pronomen udelades i Imperativ, som: lebe wohl, lev vel! lebet wohl, lever vel! Men derimod: leben Sie wohl, lev vel!

21. Verbet skal med Hensyn til Talformen rette sig efter Subiectet. Naar samme Verbum gaaer paa flere Subjecter i lige Forhold, eller paa eet Subject med to modsatte Sidebegreber; saa skal det staae i Plurditis, som: der Vater und die Mutter sind ausgegangen, min Fader og min Moder ere gaaede ud; der Freund im Glücke und der Freund im Unglücke sind oft verschieden, Vennen i Lykken og Vennen i Ulykken ere ofte forskjellige.

22. Naar Verbet gaaer paa flere Subjecter af forskjellig Person; saa har den første Person Fortrinnet for den anden, og den anden for den tredie, som: ich und du haben gleiche Schicksale, jeg og du have samme Skæbne; men bedre er det at sige: ich und du, wir haben.

Ere Personerne hinanden modsatte, saa retter Verbet sig altid efter den nærmeste Person, som: nicht ich, sondern du gehest dahin, ikke jeg, men du gaaer der-

hen; nicht du, sondern ich gehe dorthin, ikke du, men jeg gaaer hither; nicht ich gehe dahin, sondern du, ikke jeg gaaer derhen, men du.

23. Indicativ bruges, naar man med fuld Bisbed siger Noget om en Ting, hvad enten en Conjunction, som d a s, da mit, wenn ic, staader derved, eller ei; thi Brugen af Modus retter sig ikke efter Conjunctionerne, men afhenger af hele Sætningen, som: ich weiß, dass er das gesagt hat, jeg veed, at han har sagt dette; ich glaube gewiss, das er in der Schlacht geblieben ist, jeg troer ganske vist, at han er bleven i Slaget.

24. Conjunctioni derimod bruges, naar man ei med fuld Bisbed kan eller vil sige Noget om en Ting, hvad enten der staader en Conjunction hos, eller ei, som: man sagt, das er in der Schlacht geblieben sei, man siger, at han skal være bleven i Slaget.

I Særdeleshed bruges derfor Conjunction:

a) Efter de Verber, som betyde: at bede, befale, betinge, formane, haabe, mene, raade, synes, tvivle ic.; thi ved disse maa der jo altid tænkes en vis Folge, som: er bat mich, dass ich zu ihm kommen möchte, han bad mig om, at jeg vilde komme til ham.

b) Naar man fremsætter en Betingelse, uden hvilken noget Andet ei kan skee, som: ich ginge gern mit, wenn ich nur Zeit hätte, jeg vilde gjerne gaae med, naar jeg kun havde Tid.

c) Naar man udtrykker et Ønske, som: wärest du doch so fleißig, wie du sein könntest, gidi du var saa flittig, som du kunde være!

d) Naar man efter sagen, erzählen og deslige Verber anfører sine egne eller Andres Ord, Meninger og tanker indirekte (ei ordret), og lader Sandheden af det Sagte være uafgjort, som: ich sagte ihm, dass er sich verschrieben hätte; er meinte aber, das wäre nicht möglich, weil er es dreimal durchgesehen hätte, jeg sagde ham, at han havde forsørevet sig; men han meente, at det ikke kunde være muligt, da han havde gjennemset det tre Gange.

25. Hjælpeverberne ter ei udelades, undtagen naar flere med hinanden forbundne Verber skulle have

det samme Hjælpeverbum; thi da sættes Hjælpeverbet kun enten foran det første eller bagefter det sidste Verbum, hvilket igjen henvor paa, om det ved de enkelte Verber vilde komme til at staae foran eller bagefter disse, som: ich habe das Buch gelesen und den Brief geschrieben, jeg har læst Bogen og skrevet Brevet; sobald ich das Buch gelesen und den Brief geschrieben habe, saa-snart jeg har læst Bogen og skrevet Brevet.

26. „Det er“ hedder es ist, naat der folger en Singularis efter, men derimod es sind, naat der folger en Pluralis efter, som: es ist ein Jahr her, det er eet Åar siden; es sind drei Jahre her, det er tre Åar siden.

27. I Dansken bruges efter „komme“ Præsens Particípium for nærmere at beskrive Bevægelsesmaaden; men i Tydsklen bruges i dets Sted Perfectum Particípium, som: er kom gegangen, geritten, gefahren, han kom gaaende, ridende, hjerende.

28. I Dansken bruges efter „blive“ Præsens Particípium; i Tydsklen derimod Infinitiv uden zu foran sig, som: han blev staende, liggende, er blev stehn, liegen.

29. Maar Verberne:dürfen, heißen, helfen, hören, können, lassen, mögen, müssen, sollen, sehen, wollen staaende ved Siden af en Infinitiv som Hjælpeverb, sættes de sædvanligt selv i Infinitiv, ist-detsfor at der i Dansken bruges Perfectum Particípium, som: wer hat dich kommen heißen, hvem har befalet dig at komme? er hat mir arbeiten helfen, han har hjulpet mig at arbeide; ich habe ihn kommen hören, jeg har hørt ham komme.

30. Infinitiv har i Tydsklen intet zu foran sig, endskyndt der i Dansken staaer „at,“ naar det staaer efter de Verber: heißen (istedetfor befehlen), helfen, lehren, lernen, som: er hies ihn gehn, han befalede ham at gaae; er lehrt ihn lesen, han lærer ham at læse; er lernt tanzen, han lærer at dandse. Det Samme er tilfældet efter de Verber: fahren, gehn, haben, legen, machen, nennen, reiten i nogle Betydninger af disse Ord, som: wir fahren, gehn, reiten spazieren, vi kjøre, gaae, ride ud at spadsere; du hast gut reden,

du kan sagtens snakke; ich lege mich schlafen, jeg lægger mig til at sove; es macht mich lachen, det bringer mig til at lee; das nenner ich singen, det kalder jeg at syngre.

Naar Infinitiv er Subject i Sætningen, kan zu ogsaa hørtfalde, som: seine Fehler bekennen und bereuen ist schon halbe Besserung, at bekjende og fortryde sine Fejl er allerede halv Bedring; fleißig sein geziemt dem Manne, at være flittig sommer sig for Manden. Men derimod hedder det: es ist schon halbe Besserung, seine Fehler zu bekennen und zu bereuen; es geziemt dem Manne, fleißig zu sein.

31. Naar det efter Verbet følgende forklarende eller sammenlignende als eller wie har Hensyn til Subjectet, saa staaer det efter als eller wie følgende Ord i Nominativ, som: er starb als ein Held, han døde som en Helt; er benæmmt sich als ein braver Mann, han opfører sig som en braa Mand.

Men har als eller wie Hensyn paa Objectet, saa staaer det efter als eller wie følgende Ord i Accusativ, som: er kündigt sich an als einen Künstler, han viser sig som en Kunstner; ich kenne diesen Mann als einen groben Künstler, jeg kñnder denne Mand som en stor Kunstner.

32. Nogle Verber styre Genitiv; dog funne nogle af disse ogsaa styre Accusativ med eller uden Präposition, som: er gedenk meiner (an mich), han tænker paa mig; genieße des Guten (das Gute), nyd det Gode!

33. Nogle Verber, som tage Personen til sig i Accusativ, styre Tingene i Genitiv, som: er beraubte meinen Bruder seines Geldes, han beroede min Broder hans Penge.

34. Ogsaa de fleste reflexive Verber, som tage Personen til sig i Accusativ, styre Tingene i Genitiv, som: er nahm sich des Kindes an, han antog sig Barnet.

Her maa dog endnu bemærkes: sich besinnen, tænke efter eller over, construeres altid med auf; sich erbar men undertiden med über; sich erinnern undertiden med an; sich sehnen, længes efter, altid med

nach; sich bedanken, betalte sig, altid med für; sich beschweren, besvære sig, altid med über.

35. Folgende reflexive Verber styre Personen i Dativ, nemlig: sich anmassen, anmaße sig, sich ausbedingen, betinge sig forud, sich e in bilden, indbilde sig, sich getrauen, tiltroe sig, sich vornehmen, foretage sig, sich vorstellen, forestille sig, som: das mußt du dir nicht einbilden, det maa du ei indbilde dig.

36. Uppersonlige Verber tage Personen til sig i Dativ, naar de have en reen intransitiv Betydning, som: es begegnet mir, det hændes mig; es beliebt, glückt, fehlt mir, det behager, lykkes, der feiler mig.

37. Ved de fleste intransitive Verber staer Personen i Dativ, som: ich danke dir, jeg takker dig. Passiv af disse Verber kan kun bruges med Dativ, som: mir wird gedankt, jeg bliver takket. Saaledes forholder det sig især med alle de intransitive Verber, der ere sammensatte med ab, an, auf, aus, bei, ein, entgegen, nach, unter, vor, wider og zu, som: aufwarten, opvarte, vorstehen, forestaae, widersprechen, modsigte.

38. Alle med ent sammensatte Verber, som betegne "en Unddragelse fra," styre Dativ, som: einem entfliehen, entgehen, at undflye, undgaae Nogen. Saaledes ogsaa entsprechen, svare til.

39. De af hælfen sammensatte Verber styre ogsaa alle Dativ, som: einem Missbrauche abhælfen, at afhjælpe en Misbrug; einem durchhælfen, at hjælpe En igjenem. Dog undtages ich behelfe mich, jeg behjælper mig.

40. Lohnen, „belonne,” styrer Dativ, som: der Mensch lohnt mir mit lauter Undank, det Menneske lonner mig med Luther Utaknemmelighed. Men lohnen, „lonne, betale for,” styrer Accusativ, som: er lohnt nur einen Bedienten, han lonner kun een Ejener.

41. Steuern, „styre paa,” styrer Dativ, som: steure deiner Leidenschaft, styr din Eidsnstab; men ellers Accusativ, som: er steuert das Pferd, han styrer Hesten.

42. Man siger rigtigst: mir däucht og mich

dünkt, mig synes; dog kan man ogsaa sige mich däucht og mir dünkt.

Eigeledes siger: mir träumte og mir hat geträumt, jeg drømte, jeg har drømt; der Hut, der Rock kleidet mir gut, Hatten, Skolen klæder mig godt; es gilt dir og dich, det gjelder dig.

43. De intransitive Verber tage Accusativ til sig, naar de tilsyneladende saae en transitiv Betydning, som: er geht einen starken Schritt, han gæter et stærkt Skridt; wir gehen diesen Weg, vi gaae denne Vej.

44. Substantivet staer i Accusativ ved alle de Verber, ved hvilke man kan spørge: naar? hvor gammel? hvor stor? hvor høi? hvor lange? hvor meget? som: er arbeitet den ganzen Tag, han arbeider hele Dagen; es kostet einen Thaler, det kostet en Daler.

45. En dobbelt Accusativ (Personens og Tingens) have: nennen, kalde, heißen, kalde, schelten, skjæle, schimpfen, udskjæle, taufen, døbe og give Navn, som: er hieß ihn einen Narren, han kaldte ham en Nar.

46. Jeg fryser hedder mich friert; jeg er tørstig, mich dürstet; jeg er sultern, mich hungert; det smørter mig, es schmerzt mich ic. Men derimod siger: mir frieren die Hände, mine Hænder fryse; der Zahnschmerzt mir, Tanden smørter mig.

47. Lehren, undervise, styrer Personen i Accusativ, naar der folger en Infinitiv efter, som: ich lehre ihn lesen, jeg lærer ham at læse. Men staer der ved lehren endnu et Tingsobjekt, saa sættes Personen i Dativ, som: er lehrt ihm die deutsche Sprache, han lærer ham det tydste Sprøg.

48. Heissen, besale, fordrer Personens Dativ og Tingens Accusativ, som: wer hat dir das geheissen, hvem har befalet dig det? Saaledes ogsaa: wer hat dir geheissen, daß du kommen sollst, hvem har befalet dig at komme? Men naar der istedetfor Tingsobjektet staer en Infinitiv, saa staer Personen i Accusativ, som: er hieß ihn gehen, han befalede ham at gaae.

49. Lassen, besorge, foranstalte, tilstæde, tillade,

i Forbindelse med en Infinitiv, har Personen i Dativ eller Accusativ hos sig, altestersom det kan oploses ved: *laß zu, daß mir* (Etwas geschehe), eller *daß ich* (Etwas thue), som: er ließ mir sagen, han lod mig vide; er ließ mich sagen, was ich wollte, han lod mig snakke, hvad jeg vilde.

50. Nach ahmen, esterligne, esterabe, og flere med nach sammensatte Verber forbinder med Personens Dativ og Tingens Accusativ; og Personens Dativ staaer selv naar Tingens Accusativ er udeladt, som: er ahmt seinem Vater nach, han flægter sin Fader paa; ich ahme dir das nach, jeg gør dig dette efter. Naar Personen udelades, vedbliver Tingobjectet at staae i Accusativ, som: er ahmt seinen Gang nach, han esteraber hans Gang.

Om Adverbierne.

1. Uregelmæssigt comparereres: bald, snart, eber, am ehesten; gern, gerne, lieber, am liebsten.

2. For at undgaae Tvetydighed sættes almindeligt Adverbiet nærmest foran det Ord, som derved næreste skal bestemmes, som: er hat sich darüber sehr gestreut, han har glædet sig meget derover; ich habe nicht die Ehre, Sie zu kennen, jeg har ikke den Ebre at kende Dem; ich habe die Ehre, Sie nicht zu kennen, jeg har den Ebre, ikke at kende Dem.

3. Om de med her og hin sammensatte Adverbier maa mærkes: at her udtrykker altid en Tilnærmelse til den Talendes Standpunkt, hin derimod en Fjernelse derfra, som: kommen Sie doch herein, kom dog ind (til mig i Værelset); ich gehe hinaus, jeg gaaer ud (bort fra Værelset).

Und tagelser ere: sich herablassen, at nedlade sig; eine Sache herabsezen, at nedfætte en Ting; ein Buch herausgeben, at udgive en Bog.

4. Naar „meget“ kan ombyttes med „saare,“ hedder det sehr; men ellers viel, som: sehr viel, sehr gross; viel zu gross, altfor stort.

5. Als, „som,“ udtrykker en fuldkommen Lighed og Overensstemmelse imellem to Ting; wie, „ligesom,“ udtrykker derimod kun, at to Ting ligner hinanden, som: er stark als ein Held, han døde som en Helt; sie blüht, wie eine Rose, hun blomstrer som (ligesom) en Rose; er entfløh als Jæger verkleidet, han flygtede forklædt som Jæger; er sieht aus wie ein Jæger, han seer ud som (ligesom) en Jæger.

Om Præpositionerne.

1. Præpositionerne kunne styre: 1) Genitiv alene; 2) Dativ alene; 3) Accusativ alene; snart Dativ, snart Accusativ.

2. Genitiv styre:

Anstatt eller statt, außerhalb, diess seit, halben og halber, jenseit, innerhalb, kraft, laut, überhalb, unterhalb, um—willen, ungeachtet, unweit, vermittelst eller mittelst, vermöge, während, wegen; längs, zufolge, trog. Dog kunne de tre sidste ogsaa styre Dativ.

3. Naar anstatt stilles ad, betragtes Statt helst som et Substantiv, som:emanden an Kindes Statt annehmen, at antage En i Barns Sted.

4. Halben og halber staae altid bagved det Substantiv, de styre. Wegen og ungeachtet staae saavel foran som bagved det Substantiv, de styre, som: man schlägt ihn wegen seines Fleisches und liebt ihn seiner Tugend wegen, man agter ham for hans Flid og elsker ham for hans Dyds Skyld; aller Bemühungen ungeachtet og ungeachtet aller Bemühungen, uagtet alle Bestræbeler.

5. Längs des Weges og längs dem Wege, längsmed Veien. Istedetfor längs staaer ogsaa ofte entlang med Genitiv eller Accusativ, som: entlang des Weges, den Weg entlang, längsmed Veien.

6. Zu folge sættes altid foran Genitiv, men bagefter Dativ, som: er that dieses zu folge meines Befehles eller meinem Befehle zu folge, han gjorde dette ifølge min Befaling.

7. Dativ styre:

Aus, außer, bei, binnen, entgegen, gegenüber, gemäß, mit, nach, nächst, nebst, sammt, seit, von, zu, zunächst, zu wider.

8. Außer kan ogsaa staae med Accusativ, hvor da Accusativ mere afhænger af Verbet, som: Etwas außer allen Zweifel sezen, at sette Noget udenfor al Tviol. Oste staaer det blot som Adverbium, som: ich kenne Keinen außer ihn, jeg kender Ingen uden ham. Außer Landes sein, at være udenlands, staaer außer istedetfor außerhalb.

9. Entgegen og zu wider staae altid bagved deres Dativ, som: das er mir entgegen kam, war mir gar nicht zu wider, at han kom mig imode, var mig slet ikke imod.

10. Gegenüber sættes altid bagved sin Casus og før ei stilles ad, som: er stellte sich mir gegenüber (sikke gegen mir über), han stillede sig ligeoverfor mig.

11. Er saß nächst ihr eller ihr zunächst (thi zunächst kan staae baade foran og bagved sin Dativ), han sad hende nærmest.

12. Bei og von kunne sammentrækkes med Dativ Maskulin. og Neutrumb af den bestemte Artikel, saa at bei dem og von dem blive til beim og vdm. Bigeleedes kan zu sammentrækkes med alle Dative i Singularis af den bestemte Artikel, saa at zu dem og zu der blive til zum og zur.

13. Accusativ styre:

Durch, für, gegen eller gen, ohne, sonder, um, wider.

14. Für maa ei forvrelses med vor. Det udtrykkes: a) istedetfor, som: ich will für dich bezahlen, jeg

vil betale for dig; b) en nærmere Bestemmelse og Forklaring af en Ting eller Person, og har da næsten samme Betydning som als, som: ich nahm es für (als) Scherz an, jeg antog det for Spøg; c) et Hensyn paa en Andens Fordeel, Skade, Fornsielse og deslige, som: der Vater sørger für die Kinder, Faderen sørger for Børnene; d) en Række eller Orden i Tællingen, som: fürs Erste, für das Zweite, for det Förste, for det Andet; e) ogsaa bruges det ved Udttryk som: Tag für Tag, Dag for Dag (den ene Dag efter den anden); Mann für Mann, Mand for Mand; Stück für Stück, Stykke for Stykke og deslige.

15. Gegen den Himmel, men gen Himmel uden Artikel, imod Himmelen.

16. Durch, für og um kunne sammentrækkes med Accusativ Neutrumb af den bestemte Artikel, saa at durch das, für das, um das blive til durchs, fürs, ums.

17. Snart Dativ, snart Accusativ styre:

An, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen.

18. Disse Præpositioner styre Dativ paa Spørgsmaalet hvor? eller naar der udtrykkes en Ro, Hvile og Forbliven paa et Sted. Accusativ styre de paa Spørgsmaalet hvorhen? eller naar der udtrykkes en Bevægelse og Retning henimod et Sted eller Maal, som: das Buch liegt auf dem Tische, Bogen ligges paa Bordet; ich lege das Buch auf den Tisch, jeg legger Bogen paa Bordet.

19. Disse Præpositioner kunne ogsaa anvendes i uegentlig Betydning uden Hensyn paa Sted og Maal, saa at man ei altid kan anvende Spørgsmaalet hvor? og hvorhen? I saa Tilfælde maa mærkes: a) an, under og vor styre i figurlig Betydning sædvanligst Dativ, som: am dritten Tage, paa den tredie Dag; unter der Bedingung, under den Betingelse; vor einem halben Jahr, for et halvt Aar siden; b) auf og über styre i figurlig Betydning sædvanligst Accusativ, som: er ist auf mich böse, han er vred paa mig; er klagede über mich, han flagede over mig; c) in styrer i figurlig Be-

tydning, begge Casus omrent ligemeget og folger deri Hovedreglen, som: in diesem Jahre, i dette Åar; in meinem Namen, i mit Navn; ich folge dir in den Tod, jeg følger dig i Doden; in die Länge ziehen, at trække i Langdrag; d) hinter, neben og zwischen bruges kun hvidtlig figurlige, og selv da er Hovedreglens Anwendung let, som: er hat was hinter den Ohren, han har Noget bag Øret; er schrieb es hinter die Ohren, han skrev det bag Øret; einen hinter das Licht führen, at føre En bag Lyset.

20. An og in funne sammentrækkes med Dativ Maskulin. og Neutrumb og med Accusativ Neutrumb af den bestemte Artikel, saa at an dem, in dem, an das og in das blive til am, im, ans og ins. Eigeledes kan auf og vor sammentrækkes med Accusativ Neutrumb af den bestemte Artikel, saa at auf das og vor das blive til aufs og vors.

Om Conjunctionerne.

1. Om aber, allein og sondern maa mørkes: allein udtrykker en Indvending, og kan fun staae i Begyndelsen af Sætningen, som: Fritz hat gute Anlagen, allein er ist nicht fleissig, Fritz har gode Anlog, men han er ikke flittig; aber tilskier fun noget Andre og Forskjelligt, og kan staae saavel i Begyndelsen som i Midten af Sætningen, som: Abel war ein Hirt, Kain aber ein Alkermann, Abel var en Doegehyrde, men Kain en Agerdyrker; er befiehlt es nicht, aber et wünscht es doch, han befaler det ikke, men han ønsker det dog; sondern opfører den foregaaende Sætning, og bruges dersor fun naar der er en Nægtelse i den foregaaende Sætning, som: er befiehlt es nicht, sondern er wünscht es nur, han befaler det ikke, men han ønsker det fun.

2. Om je — je og je — desto maa mørkes: at naar to med hinanden forbundne Sætninger have et føledd Verbum, eller naar Verbet er ganske udeladt; saa

kan bruges je — je, som: der Unterricht wird mir je länger je lieber, Undervisningen bliver mig jo længere desto hørere. Men naar hvor Sætning har sit eget Verbum, saa bruges rigtigere je — desto, som: je grösst unsere Freuden sind, desto mehr empfinden wir ihre Vergänglichkeit, jo større voore Glæder ere, desto mere sole vi deres Forsgængelighed.

Om Interjectionerne.

De egentlige Interjectioner kunne staae ved enhver Casus, uden at forde nogen bestemt, som: Ach der Thor! des Thoren! dem Thoren! den Thoren! at den Daare! De uegentlige Interjectioner, som: Wohl! Heil! Wehe! kunne fun forbindes med Dativ, som: Heil dir! Held dig!

Om Constructionen.

1. At lade Sætningens Led følge saaledes efter hinanden, som de ifølge Rektionen slutter sig til hinanden, faldes at construere. Men den tydste Ordsfølge ofte ger betydeligt fra denne oprindelige Anordning.

2. Pronomernes Plads er afhængig af deres Vortning, og dersor sættes ofte Objectet foran Personen, som: hier ist das Geld, gib es ihm, her ere Pengene, gib ham dem!

3. Naar Objectet er det reflexive Pronomen sich, og Sætningen ei begynder med Subjectet; saa trækkes sich frem foran Subjectet, som: es haben sich Viele gemeldet, der har meldt sig Mange; ohne ihn ließe sich der Plan gar nicht ausführen, uden ham vilde Planen set ikke lade sig udføre.

4. Naar Prædicatet er et sammensat Tempus eller paa anden Maade bestaaer af Dele, og der i Sætningen er et Object, en Person eller et adverbialst Tillag; saa sættes disse imellem Hjælperverbet og Hovedverbet, eller imellem de Dele, hvorfaf Verbet er sammensat, som: ich habe ihn gesehen, jeg har seet ham; ich habe es nicht thun können, jeg har ikke funnet gjøre det; ich bin gleich darauf nach Hause gegangen, jeg gik strax derpaa hjem; er ist mir vorausgeilett, han er ilet forud for mig; er las das ganze Gedicht vor, han foreløste hele Digtet.

5. Naar Sætningen begynder med et relativt Pronomen eller Adverbium eller med en styrende Conjunction, saa sættes Verbet tilstdst i Sætningen; og i sammensatte Verber sættes Hjælperverbet sidst, som: als ich nach Hause ging, da jeg gik hjem; die Hand, womit er es geschrieben hat, den Haand, hvormed han har skrevet det; das Schiff, welches ihn gebracht hat, der Skib, som har bragt ham.

Om Orthographien.

1. Naar man ei veed, hvorledes et Ord skal stavses i Enden, saa behoeret man blot at forlænge det, som: Haus, Hauses; Grus, Grues.

2. I Almindelighed beholdes en dobbelt Consonant i afledte Ord, som: Irrhum af irren, Hoffnung af hofsen, er will og er wollte af wollen.

3. Hvor Vocalen i skal udtales lang, sættes der et stumt e derefter, som: dieser, hier, Friede, Dog. Seer dette ei naar i begynder Ordet, som: Igel; ei helser i Ordene: die Fiber, Trævl, der Vibor, Bøver, wider, imod, og i Pronomerne mir, dir, wir.

4. Naar der efter en Vocal, som skal udtales lang, folger l, m, n, r; saa indskydes der almindeligt imellem Vocalen og dette l, m, n, r, et h, som: Mahl, Maaltid, kühl, kjølig, lahm, halt, Lohn, Len, Øhr, Øre.

5. i h staarer kun i ihm, ihn, ihr og de deraf afledede Ord.

6. d bruges i Endestavelserne and og end, som: Heiland, irgend; ogsaa i Participierne, som: hoffend, lesend.

7. t bruges i Endelserne et og te i Verberne, som: er hoffet, hoffte, ogsaa i Begyndelsesstavelserne ant og ent, som: Antwort, entziehen (men derimod endlich, endelig, der Endzweck, Hensigt, af das Ende).

8. dt, sammentrukken af det, staarer i Partici pier, som: beredt af bereden, gesandt af senden. Ogsaa i die Stadt, Byen, og to dt, ded (men der Tod, Doden).

9. th staarer især i Endelserne ath, uth og thum, som: Heimath, Wermuth, Reichthum.

10. v kan aldrig staae foran Consonanter, ei helser foran Vocalerne u og ü. Det forekommer i Ordene: Vater, Vetter, Veilchen, Vers, viel, Vieh, Vogel, Vogt, Volk, voll, von, vor og i Forstavelsen ver, som: Verbot, verzeihen; fremdeles i Ordene: Frevel, Larve, Nerve, Pulver, Slave, Stüber.

11. ch staarer i alle tydse Ord foran t, naar foran dette t ei kan indskydes et e, som: feucht, Achtung; men derimod beugt af. beugen, neigt af neigen, Predigt af predigen.

12. ck staarer kun efter en kort Vocal, som: backen, spucken.

13. s staarer i Enden af Ordet, naar det ved Forlængelse faaer f, som: Haus, Hauses, Glas, Glases, ogsaa i das som Artikel og Pronomen.

14. sh skrives efter en lang Vocal og i Enden af Ord, som i andre former eller ved Forlængelse have f, som: Fuß, Schuß, stoßen, sassen; Fluß, Haß, naß, muß, löft; ogsaa i Conjunctionen das, at, for at skiel ne den fra Artiklen og Pronomet das.

15. gh staarer kun efter en kort Vocal, som: Kaffe, Plas, hizig, sigen; i alle andre Tilfælde, især efter en Consonant eller efter en Forstavelse, skrives kun z, som: Geiz, geizig, Herz, Krantz, bezahlen.

Rettelsæt.

Side 27, Lin. 14, (bliv de), t. bliv (de).

— 31, — 3, Verben, 1. Verber.

— 31, — 2 f. n. misbehage t. mishage.